

УДК [340.15:711.4-029.33](477.83/.86)"177/179"

**ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ
НА ФОРМУВАННЯ АВСТРІЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ
У СФЕРІ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГАЛИЧИНІ
(ДРУГА ПОЛОВИНА XVIII СТОЛІТТЯ)**

Остан Тарасович

Львівський національний університет імені Івана Франка,

вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,

e-mail: tarasolka@ukr.net

ORCID ID: 0009-0008-2531-8791

Охарактеризовано вплив економічних чинників на формування австрійської політики у сфері містобудівної діяльності в Галичині (друга половина XVIII століття). Зазначено, що значну увагу австрійська влада приділяла містобудівній діяльності в приєднаних українських землях, оскільки розглядала міста як потенційні промислові центри країни (за зразком до прусських чи британських). Проте на початках утвердження своєї влади в Галичині виникали деякі проблеми. Одним із проблемних питань австрійська влада вважала формування міських кошторисів, адже грошей не вистачало ані на санаційні заходи (наприклад, очищення міст від сміття), ані тим паче на більші будівельні проекти. Військові видатки обмежували підтримку й стимулювання розвитку міст. За муніципальні кошти не вдавалося навіть захистити місто від повеней (Галич, Жидачів). Саме тоді, міські доходи формувалися завдяки: 1) пропінатії; 2) оренди муніципальної землі; 3) власного капіталу; 4) ринкових і мостових зборів тощо. Особливу увагу австрійської влади привернуло питання права пропінатії в королівських містах. Офіційний Відень схилився до відновлення цього права не лише в приватних, а й в королівських містах. Той факт, що окремі старости узурпували право пропінатії вважалося порушенням унаслідок незаконних оборудок і впродовж першої половини XIX століття влада унормовувала це питання. Коли від представників повітової влади стали вимагати документально підтвердити наявність права пропінатії, часто з'ясовувалося, що ніяких підтверджень вони не мають. Міста Самбір, Дрогобич, Стрий почали судові процеси зі скарбницею та старостами про повернення права пропінатії і виграли. У баченні австрійських чиновників, міські пивоварні та винокурні мали суттєво поповнювати кошторис. Значно поміркованішим щодо цього був імператор Йосиф II, вважаючи, що позбавлення права пропінатії дрібних власників негативно вплине на стан скарбниці.

Встановлено, що реформування міського управління не стояло на першому місці, оскільки нагальними були інші політичні та соціальні питання, що потребували уваги. До уваги бралися й реалії місцевого контексту. У порядку денному нового уряду архітектура й містопланування відігравали не визначальну роль. На першому етапі свого впливу на міські стосунки австрійська влада пробувала проводити політику спеціальних інструкцій і застережень. Щоб заохотити населення до зведення нових будинків або ремонту напівзруйнованих, австрійський уряд 19 листопада 1774 року оголосив про десятирічне звільнення від податків нових або перебудованих будинків, що позитивно вплинуло на містобудівну діяльність, зокрема в Галичині.

Ключові слова: державна політика, містобудівна діяльність, містопланування, Австрійська імперія, Галичина.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2023.77.095>

© Тарасович О., 2023

Постановка проблеми. У сучасних умовах інтеграції України до Європейського Союзу важливе значення має вивчення і міжнародного, і національного історичного досвіду. Значний інтерес представляє вивчення впливу економічних чинників на формування австрійської політики у сфері містобудівної діяльності в Галичині (друга половина XVIII століття). Узагальнення історичного досвіду у сфері містобудівної діяльності в Галичині (друга половина XVIII століття) матиме важливе практичне значення. Дослідження в історико-правовому контексті дає змогу насамперед заповнити прогалини в історико-юридичних знаннях про становлення і розвиток правового регулювання містобудівної діяльності в Галичині в складі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918) і на цій основі запропонувати рекомендації щодо удосконалення чинного законодавства про містобудівну діяльність у сучасній Україні.

Метою статті є історико-правова характеристика впливу економічних чинників на формування австрійської політики у сфері містобудівної діяльності у Галичині (друга половина XVIII століття).

Виклад основного матеріалу. Внаслідок першого поділу Речі Посполитої до складу Австрійської монархії було приєднано Галичину та частину польських земель. На цих територіях австрійська влада утворила окремий коронний край – Королівство Галичини і Лодомерії.

Як відомо, в другій половині XVIII століття австрійська влада провела реформування у найважливіших сферах життя. Реформаторська діяльність австрійських монархів увійшла в історію як політика освіченого абсолютизму – реалізації політичної влади на засадах філософії Просвітництва, насамперед раціоналізму [1, с. 70–71]. «Освічені» монархи того часу відрізнялися від інших правителів тим, стверджуючи, що правлять заради добробуту своїх підданих. Освічений абсолютизм австрійських правителів – Марії Терезії (1740–1780) та її сина Йосифа II (1780–1790) можна описати фразою «Усе для народу, нічого від народу» [2, с. 23]. Важливим обґрунтуванням для нововведень вважалась їхня користь для держави і простого населення. Значну увагу австрійська влада приділяла містобудівній діяльності в приєднаних українських землях, оскільки розглядала міста як потенційні промислові центри країни (за зразком до пруських чи британських). Проте на початках утвердження своєї влади в Галичині виникали деякі проблеми. Одним із проблемних питань австрійська влада вважала формування міських кошторисів, адже грошей не вистачало ані на санаційні заходи (наприклад, очищення міст від сміття), ані тим паче на більші будівельні проекти. Військові видатки обмежували підтримку й стимулювання розвитку міст. За муніципальні кошти не вдавалося навіть захистити місто від повеней (Галич, Жидачів). Саме тоді, міські доходи формувалися завдяки: 1) пропінатії; 2) оренді муніципальної землі; 3) власному капіталу; 4) ринковим і мостовим зборам тощо. Особливу увагу австрійської влади привернуло питання права пропінатії в королівських містах [1, с. 12]. Офіційний Відень схилився до відновлення цього права не лише в приватних, а й у королівських містах. Той факт, що окремі старости узурпували право пропінатії вважалося порушенням унаслідок незаконних обгородок і впродовж першої половини XIX століття влада унормовувала це питання [2, с. 14–17]. Коли від представників повітової влади стали вимагати документально підтвердити наявність права пропінатії, часто з'ясовувалося, що ніяких підтверджень вони не мають. Міста Самбір, Дрогобич, Стрий почали судові процеси зі скарбницею та старостами про повернення права пропінатії і виграли. В баченні австрійських чиновників, міські пивоварні та винокурні мали суттєво поповнювати кошторис [3, с. 1–3]. Значно

поміркованішим щодо цього був імператор Йосиф II, вважаючи, що позбавлення права пропінації дрібних власників негативно вплине на стан скарбниці.

В Австрійській імперії реформування міського управління не було на першому місці, оскільки нагальними були інші політичні та соціальні питання, що потребували уваги. До уваги бралися й реалії місцевого контексту. У порядку денному нового уряду архітектура й містопланування відігравали не визначальну роль [4, с. 20]. На першому етапі свого впливу на міські стосунки австрійська влада пробувала проводити політику спеціальних інструкцій і застережень. Щоб заохотити населення до зведення нових будинків або ремонту напівзруйнованих, австрійський уряд 19 листопада 1774 року оголосив про десятирічне звільнення від податків нових або перебудованих будинків. Цей привілей діяв у Львові, Ярославі, Заліщиках, Замості, Бродях [5, с. 21].

У 1783 році імператор Йосиф II видав міську ординацію, яка передбачала створення міських виділів (обиралися міщанами) та магістратів. Фактичну владу в місті здійснював магістрат, а виділ володів контрольними функціями. Магістрати складались із трьох сенатів із декількох радників у кожному: цивільного, кримінального і політичного. Перші два відповідали за питання судочинства, третій – за управління [6, с. 30]. Формально, міська ординація Йосифа II зберігала самоврядування в містах (виборність органів, певну самостійність у діяльності), проте на практиці було дещо інакше [7, с. 9]. Згідно з міською ординацією 1783 року радниками магістрату можна було обирати тільки тих осіб, хто отримав у державних органах влади «кваліфікаційний декрет» – результат відповідної підготовки і складення екзамену. Підсумки виборів міської адміністрації затверджувались органами державної адміністрації, а радники і бургомістр складали присягу вірності монархові (з 1808 року виборність міських магістратів узагалі скасували). Фактично, міські управління ставали державними службовцями й отримували від держави зарплату [8, с. 130]. Відповідно до розпорядження імператора Йосифа II від 31 серпня 1786 року у Львові було скасовано Магдебурзьке право. У місті почав функціонувати магістрат, який виконував не лише господарські, а й окремі судові функції [9, с. 57]. Кількість міських чиновників становила трохи більше півсотні осіб, не враховуючи допоміжного персоналу [10, с. 54–55]. Магістратом безпосередньо керував бургомістр, котрого, як і радників, обирав Міський виділ. Так, 18 жовтня 1786 року був виданий рескрипт, який визначив організацію магістрату міста Львова. Тоді були систематизовані такі посади: президент (із платнею 1 800 золотих на рік), віце-президент (1 200 золотих), дванадцять радників у кримінальних злочинах і чотири в політичних справах (з яких вісім отримували платню 800 золотих, вісім і з гонораром 700 золотих), чотири секретарі (два з оплатою 600 золотих і два з гонораром 500 золотих), три діловода (400 золотих), ад'юнкт, реєстратор, експедитор, ад'юнкт експедитора, бухгалтер, інгросист, інспектор у справах сиріт, міський касир, контролер, комісар у справах призову, будівельний інспектор (200 золотих), чотири реєстратори, вісім писарів. Штат магістрату складався також з шести слуг, сторожа, тюремного доглядача, дванадцяти наглядачів і ката. Конкурс на всі ці посади тривав до середини листопада 1786 року. Кандидати мали підтвердити свою компетенцію документально [11, с. 66]. За імператора Франца I (1805) Міський виділ позбавили права обирати радників магістрату; відтоді їх призначав губернатор. Таким чином, магістрат перетворювався у державний орган управління, втрачаючи свободу дій [12, с. 66–67]. По суті, в умовах централізаторської політики Відня міське самоврядування у великих, т. зв. королівських містах (Konigliche Stadte) поволі ліквідовувалося. Із колишнього

переліку прав самоврядування за містами залишали обмежене право судочинства й управління громадським майном. Водночас, на території Галичини створювалися «юридики» – ділянки, вилучені з підпорядкування міської влади [13, с. 36–37]. Менші міста магистратів не мали, й надалі підлягаючи патримоніальній владі своїх власників – панів [14, с. 50].

У справі регулювання міського будівництва місцеві керівники висували доволі радикальні пропозиції, але їх втілення потребувало фінансової підтримки від держави. Вони погоджувалися, що циркули повинні затверджувати будівельні плани, проте бажання випралися в тогочасні реалії. Наприклад, австрійські чиновники воліли бачити в містах більшу кількість мурованих будинків і кам'яниць, але мешканці не мали коштів на такі будівництва. На практиці реалізувати перебудову міст і містечок було складно, навіть у тих випадках, коли пожежі знищували неприглядні забудови. Незабаром на їхньому місці могли з'являтися подібні дерев'яні будівлі. Так, у Бродях, що належали графам Потоцьким, після великої пожежі відбудували жалюгідне дерев'яне містечко. Коли згорів Новий Тарг, староста Скидецький розпорядився забудувати центральну частину міста – ринкову площу лише мурованими будинками. Цього не вдалося, однак здійснити навіть частково, оскільки містяни виправдовувалися браком коштів [15, с. 131]. Утім, стагнація та економічний регрес, а десь і байдужість, не означали відсутності архітектурних та містобудівних змін. У великих містах все ж поширювалися муровані кам'яниці, з'являлися мансарди. Бачення ідеального міста, в якому геометрія планування була виправдана не економічно, а естетично, рідко реалізовувалася. Стало звичним інтегрувати історичні центри з колишніми передмістями та новими районами в єдину міську структуру [16, с. 347].

Ідея перетворити міста на ремісничі центри теж не спрацювала. Подібно, як і в Пруссії, в радіусі трьох миль від міста не можна було займатися ремісництвом. Така ідея не мала схвалення імператора. Вважалося, що важливим засобом піднесення міст буде виселення з них євреїв, але і тут результати не виправдали очікувань. Єврейське питання австрійська влада почала врегульовувати відразу після приєднання Галичини, визначивши соціально-правовий статус єврейського населення краю [17, с. 19]. об'єднати міста, необхідно було відродити торгівлю та промисловість, та вони розвивалися в Галичині слабо. У галицьких містечках розвивалися ремесла, але вони не давали певності в завтрашньому дні. Тому деякі ремісники, наприклад, шевці, ставилися до своєї професії як до додаткової зайнятості, а до хліборобства чи корчмарства – як до основної. Кравці та пекарі були здебільшого євреями, а теслярство та ковальство не могли так розвиватися через конкуренцію з сільськими ремісниками. У малих містах євреї становили значний відсоток населення. Цегляні будинки траплялися тут зрідка. Міщани не могли будувати мурованих будинків навіть там, де легко було добути будматеріал, а часто й не хотіли, бо такі будинки відбиралися для квартирування і тоді в них не можна було тримати шинок. Про будівельну міліцію та пожежну і санітарну міліцію в цих умовах було складно думати. Про тверде покриття вулиць не йшлося. Встановити гідні криниці було складно, не кажучи про менші міста, де постійно нарікали на відсутність пристойної питної води та не огорожені криниці. У Галичі та Жидачеві, наприклад, містяни брали воду для пиття з річки. Винести кладовища за межі міста відразу не вдалося [18, с. 7–9].

Українські землі продовжували залишатися слаборозвинутими територіями Австрії, а згодом Австро-Угорщини. Великих підприємств у Галичині було мало, промисловий переворот затягувався (до середини 80-х років XIX століття). Основною причиною промислового застою у Галичині був імпорту промислових виробів з більш розвинутих західних провінцій Австрії, в експорті 90 % становила

сировина. Промисловість у Галичині не отримувала податкових пільг, на відміну від центральних районів Австрійської імперії, не могла витримати конкуренції й почала занепадати [19, с. 340]. Оскільки промисловість у містах Галичини була розвинута слабо, це дало підстави окремим дослідникам говорити про напівколоніальний характер регіону. Свідченням цього стали «відсутність важкої індустрії, односторонній розвиток, висока питома вага підприємств кустарного і напівкустарного типу, примітивність технічного оснащення» [20, с. 58]. Існувала шкіряна фабрика Фрідріха Преса в Буську, скляна фабрика в Любачові, а також паперові фабрики в Шклі, Буську та Наварії, які навіть частково не задовольняли загальнодержавних потреб. Однією з важливих перешкод для правильного розвитку фабрично-заводської промисловості в Галичині був виданий у серпні 1784 року наказ про клеймування (штамбування) всіх домашніх виробів, як-от сукна, полотна, ситцю. Сам факт штампування та труднощі, пов'язані з цією формальністю, не могли позитивно вплинути на розвиток виробництва [21, с. 7–9].

У 1784 році був затверджений детальний план розширення та благоустрою Львова (*Verschönerungsplan*), який мав стати «Східним Віднем» [22, с. 340]. Починаючи з 1777 року фортифікаційні стіни почали зносити й застосовано нові методи планування – соціальних та геофізичних аспектів містобудування, розгляду міста як цілісності, що складається з історичного центру та передмість. Віденський двір, на відміну від Галицького губернаторства, був набагато обережнішим щодо радикальних ініціатив планування та містобудівної діяльності загалом. У відповідь на ініціативу губернаторства Надвірна канцелярія рекомендувала: Львів не повинен бути фортецею, але щоб залишатися містом, він повинен зберегти в'їзні брами. Водночас в'їзд до міста мав бути перенесений на околиці, а разом з ним перенесені й брами, тоді як міські стіни підлягали знесенню, а рови мали бути засипані [23, с. 58].

З самого початку в архітектурно-планувальній політиці австрійської влади були присутні питання, які не стосувалися практичного чи гуманітарного характеру. Принцип «раціонального» міста, математично спланованого, очищеного, упорядкованого та наповненого неокласичною архітектурою й зеленими насадженнями, спроектованими архітекторами, реалізувати можна було тільки тією мірою, в якій дозволяли муніципальні фінанси [24]. Зокрема, ідею розширення міста відклали на майбутнє, бо задекларована потреба на цей захід у 36 тис. флоринів видавалася надмірною. Терміновість розширення міста відтак визнали не настільки нагальною, мотивуючи це наявністю багатьох порожніх, незабудованих місць, придатних для забудови та невеликі темпи забудов в останні десять років [25, с. 26].

У 1823 році у статистичній доповіді про галицькі міста висловлювався жаль, що культурний рівень міського населення, за винятком Львова, значною мірою залишається низьким. Фізичне планування більшості міст перебувало у вкрай неадекватному стані з погляду матеріалів, з яких споруджені будівлі, а також використаних будівельних технологій. Навіть у Львові, станом на 1824 рік не існувало жодного іншого будинку в місті, окрім будинків директора театру Франца Краттера та підприємця Хауснера, які би відповідали вимогам будівлі для здійснення державних функцій [26, с. 26].

Унаслідок промислового перевороту і зростання економіки в другій половині XIX століття частину функцій нових міських центрів взяли на себе нові вулиці, які вели до залізничного вокзалу, наявність чи відсутність яких була визначальним чинником поступу чи регресу [27, с. 28]. Урбанізація також була стимульована новими функціями міст: резиденції повітових і судових органів влади отримали перевагу над донедавна важливішими центрами. Відбувався повільний процес витіснення

дерев'яних будинків цегляними. Новими елементами ландшафту міст, що розвивалися, були поодинокі цегляні будівлі, що височіли над старими дерев'яними будинками, представляючи і традиційні функції (церкви, ратуші), і нові (резиденції повітових властей і судів, казарми, залізничні станції, лікарні, банки). Театральні будівлі стали відображенням культурних устремлінь адміністративних центрів. У більших містах на зміну заїжджим дворам прийшли ресторани, кав'ярні й готелі. Проведення вільного часу на свіжому повітрі забезпечували парки, що стали постійним елементом програми розвитку міст. Середньовічна функція будинку й кам'яниці – квартири та майстерні міщанської сім'ї – поступилася місцем новій: кам'яниці – багатоповерхові будинки з квартирами. Ринкові площі в містах продовжували виконувати пов'язані з центром функції, але відмінні від первісних [28, с. 21].

З метою заохочення населення до підвищення рівня будівництва циркуляром від 9 серпня 1784 року запроваджено пільги. Для тих, які будували хату з необпаленої цегли, передбачалося десятирічне звільнення від «квартирного податку» (kwatrowego); селяни, які будували дерев'яні хати з пічкою і димоходом отримували звільнення на п'ять років від зобов'язання розмішувати у себе солдатів [29, с. 22–23]. Основним нормативно-правовим актом щодо протипожежних питань був імперський протипожежний Закон для міст і сіл від 28 липня 1786 року. У ньому були представлені детальні рекомендації щодо будівництва і димоходів, а також про розташування будівель. Між будинками було наказано залишити незабудовану площу орієнтовно 5,70 м, комори та приміщення на дрова рекомендувалося зводити за межами маєтку. У випадку з уже спорудженими будівлями було рекомендовано висаджувати по межі, як бар'єр для вогню, високі листяні дерева. Закон передбачав нагляд за будівництвом та накладення штрафів у разі їх порушення [30, с. 163]. В указі намісництва від 2 березня 1804 року було рекомендовано з міркувань здоров'я та безпеки, зводити тільки будівлі на фундаменті; 13 квітня 1804 року запроваджено єдині розміри цегли [31, с. 156].

Засади будівельної політики австрійського часу заклав імператорський патент від 22 березня 1787 року, який передбачав подавати магістрату на затвердження план будівництва.

Після революції 1848–1849 років, коли через військові дії та вуличні бої в багатьох містах, зокрема у Львові, наявomu міському ландшафту міста було завдано шкоди (згоріли Ратуша, будинок Університету), австрійська влада спрямовувала свою діяльність на поступове покращення громадського простору Львова та інших міст Галичини. Роль державної адміністрації у цих питаннях стала вирішальною. Найбільше уваги приділяли раціоналізації міського простору. Такі заходи включали регулювання ширини та прямолінійності вулиць, знесення застарілих фортифікаційних стін, очищення громадських місць, перенесення кладовищ за межі міста, управління зеленими насадженнями. Проте через недостатнє фінансування не все задумане проєктантами вдалося реалізувати (йшлося про те, щоби Львів нагадував Магдебург чи Франкфурт-на-Майні).

Отже, приєднання Галичини до складу Австрійської монархії у 1772 році призвело до активізації формування державної політики у сфері містобудівної діяльності. Державна політика Австрійської імперії була спрямована на формування соціально-економічного і правового механізму містобудівної діяльності в Галичині, оскільки розглядала міста як потенційні промислові центри країни (за зразком до пруських чи британських). Відбувся перегляд правового статусу окремих містечок у Галичині, які в підсумку втратили міський статус. Майже всі важливі рішення щодо містобудівної діяльності ухвалювали австрійські органи управління в

коронних краях, а на місцях циркулярні (окружні). Врахування економічних чинників позитивно впливало на формування австрійської політики у сфері містобудівної діяльності в Галичині (друга половина XVIII століття).

Список використаних джерел

1. Бойко І. Й. Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918) : навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка 2018. С. 58.
2. Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДІАУЛ), ф. 46, оп. 1, спр. 2 (Прохання до цісаря, декрети Королівського трибуналу і магістрату у справі суперечки між домінією та Гресинегром Франциском за право на пропінацію, 1794–1803 рр.), арк. 14–17. (443 арк.).
3. ЦДІАУЛ, ф. 146, оп. 1, спр. 1432 (Листування з Надвірною канцелярією і губернським пезидентом про продаж і оренду маєтків та права пропінації, 1839–1846 рр.), арк. 1–3. (24 арк.).
4. ЦДІАУЛ, ф. 146, оп. 1, спр. 1432 (Листування з Надвірною канцелярією і губернським пезидентом про продаж і оренду маєтків та права пропінації, 1839–1846 рр.), арк. 20.
5. Prokoryuch M. Habsburg Lemberg. Architecture, Public Space, and Politics in the Galician Capital, 1772–1914. West Lafayette: Purdue University Press, 2009. P. 21.
6. Schnür-Pepłowski S. Z przeszłości Galicyi (1772–1862). Lwów: Jakubowski&Zadurawicz, 1895. S. 30.
7. Pamiętniki urzędników galicyjskich. Przygot. I. Homola, B. Łopuszański. Kraków : Wyd-wo Literackie, 1978. S. 9.
8. Едер П. Реформи Йосифа II в Австрійській імперії та їхнє поширення у Галичині (1780–1790 рр.). *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2015. Вип. 61. С. 130.
9. Decker Ph. The Building of Nations in Habsburg Central Europe, 1740–1914. A thesis submitted to the Department of Government of the London School of Economics for the degree of Doctor of Philosophy, London, December 2017. P. 57.
10. Uniwersał. Powszechny przepis sądy na wszystkie sądowy instancje, i uregulowany Magistraty, 23 lutego 1786. Continuatio edictorum et mandatorum universalium a die 1 Januari ad ultimam Decembris anno 1786 emanatorum. Leopoli: Typis Viduae Josephae Piller, 1786. S. 54–55.
11. Schnür-Pepłowski S. Z przeszłości Galicyi (1772–1862). Lwów: Jakubowski&Zadurawicz, 1895. S. 66.
12. Schnür-Pepłowski S. Z przeszłości Galicyi (1772–1862). Lwów: Jakubowski&Zadurawicz, 1895. S. 66–67.
13. У ратуші міста Львова. Від бурмистрів до міських голів : довідник / упоряд. І. Мацевко та М. Мудрий. Львів : Галицька видавнича спілка, 2016. С. 36–37.
14. Pawłowski B. Zajęcie Lwowa przez Austryę 1772 r. Lwów: Nakł. T-wa Miłośników przeszłości Lwowa, 1911. S. 50. (82 s.)
15. Едер П. Реформи Йосифа II в Австрійській імперії та їхнє поширення у Галичині (1780–1790 рр.). *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2015. Вип. 61. С. 131.
16. Tokarz W. Galicja w początkach ery Jozefińskiej w świetle ankiety urzędowej z roku 1783. Kraków : Akademia Umiejętności, 1909. S. 347.
17. Krasnowolski B. Urbanistyczno-architektoniczne przekształcenia miast małopolskich od doby lokacyjnej po współczesność jako wyraz przeobrażeń funkcjonalnych. *Kultura i Polityka: zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie*. 2008. Nr 4. S. 19.
18. ЦДІАУЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 641 (Патент імператриці Марії Терезії про соціально-правовий статус єврейського населення Галичини від 17.07.1776 р.), арк. 7–9. (95 арк.)
19. Tokarz W. Galicja w początkach ery Jozefińskiej w świetle ankiety urzędowej z roku 1783. Kraków: Akademia Umiejętności, 1909. S. 340.

20. Бойко І. Й. Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918) : навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка 2018. С. 58.
21. ЦДІАУЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 641 (Патент імператриці Марії Терезії про соціально-правовий статус єврейського населення Галичини від 17.07.1776 р.), арк. 7–9. (95 арк.).
22. Tokarz W. Galicja w początkach ery Jozefińskiej w świetle ankiety urzędowej z roku 1783. Kraków: Akademia Umiejętności, 1909. S. 340.
23. Бойко І. Й. Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918) : навч. посібник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка 2018. С. 58.
24. ЦДІАУЛ, ф. 146, оп. 79, Спр. 210, арк. 2.
25. Prokopovych M. Habsburg Lemberg. Architecture, Public Space, and Politics in the Galician Capital, 1772–1914. West Lafayette: Purdue University Press, 2009. P. 26.
26. Prokopovych M. Habsburg Lemberg. Architecture, Public Space, and Politics in the Galician Capital, 1772–1914. West Lafayette: Purdue University Press, 2009. P. 26.
27. Prokopovych M. Habsburg Lemberg. Architecture, Public Space, and Politics in the Galician Capital, 1772–1914. West Lafayette: Purdue University Press, 2009. P. 28.
28. Krasnowolski B. Urbanistyczno-architektoniczne przekształcenia miast małopolskich od doby lokacyjnej po współczesność jako wyraz przeobrażeń funkcjonalnych. Kultura i Polityka: zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie. 2008. Nr 4. S. 21.
29. Krasnowolski B. Urbanistyczno-architektoniczne przekształcenia miast małopolskich od doby lokacyjnej po współczesność jako wyraz przeobrażeń funkcjonalnych. Kultura i Polityka: zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie. 2008. Nr 4. S. 22–23.
30. Krawczak C. Prawo budowlane na ziemiach polskich od połowy XVIII wieku do 1939 roku. Poznań : Wydawnictwo Naukowe UAM, 1975. S. 163.
31. Krawczak C. Prawo budowlane na ziemiach polskich od połowy XVIII wieku do 1939 roku. Poznań : Wydawnictwo Naukowe UAM, 1975. S. 156.

References

1. Bojko, I. J. (2018). Halychyna u derzhavno-pravovij systemi Avstrii ta Avstro-Uhorschyny (1772–1918). Lviv: LNU im. Ivana Franka, 58.
2. Tsentral'nyj derzhavnyj istorychnyj arkhiv Ukrainy u L'vovi (dali – TsDIAUL), f. 46, op. 1, spr. 2 (Prokhannia do tsisaria, dekrety Korolivs'koho trybunalu i mahistratu u spravi superechky mizh dominiieiu ta Hresynehrom Frantsyskom za pravo na propinatsiiu, 1794–1803 rr.), ark. 14–17. (443 ark.).
3. TsDIAUL, f. 146, op. 1, spr. 1432 (Lystuvannia z Nadvirnoiu kantseliariieiu i huberns'kym pezydentom pro prodazh i orendu maietkiv ta prava propinatsii, 1839–1846 rr.), ark. 1–3. (24 ark.).
4. TsDIAUL, f. 146, op. 1, spr. 1432 (Lystuvannia z Nadvirnoiu kantseliariieiu i huberns'kym pezydentom pro prodazh i orendu maietkiv ta prava propinatsii, 1839–1846 rr.), ark. 1–3 (20 ark.).
5. Prokopovych, M. (2009). Habsburg Lemberg. Architecture, Public Space, and Politics in the Galician Capital, 1772–1914. West Lafayette: Purdue University Press, 21.
6. Schnür-Pełowski S. (1895). Z przeszłości Galicyi (1772–1862). Lwów: Jakubowski&Zadurowicz, 30.
7. Pamiętniki urzędników galcyjskich. (1978). Przygot. I. Homola, B. Łopuszański. Kraków: Wyd-wo Literackie, 9.
8. Eder, P. (2015). Reformy Josyfa II v Avstrijs'kij imperii ta ikhnie poshyrennia u Halychyni (1780–1790 rr.). *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Serii iurydychna*, 130.
9. Decker, Ph. (2017). The Building of Nations in Habsburg Central Europe, 1740–1914. A thesis submitted to the Department of Government of the London School of Economics for the degree of Doctor of Philosophy, London, December, 57.

10. Uniwersał. Powszechny przepis sądy na wszystkie sądowy instancje, i uregulowany Magistraty, 23 lutego 1786. (1786). *Continuatio edictorum et mandatorum universalium a die 1 Januari ad ultimam Decembris anno 1786 emanatorum*. Leopoli: Typis Viduae Josephae Piller, 54–55.
11. Schnür-Pepłowski, S. (1895). *Z przeszłości Galicyi (1772–1862)*. Lwów: Jakubowski&Zadurowicz, 66.
12. Schnür-Pepłowski, S. (1895). *Z przeszłości Galicyi (1772–1862)*. Lwów: Jakubowski&Zadurowicz, 66–67.
13. U ratushi mista L'vova. Vid burmystriv do mis'kykh holiv: dovidnyk. (2016_). Uporiad. I. Matsevko ta M. Mudryj. L'viv: Halyts'ka vydavnycha spilka, 36–37.
14. Pawłowski, B. (1911). *Zajęcie Lwowa przez Austryę 1772 r.* Lwów: Nakl. T-wa Miłosników przeszłości Lwowa, 50.
15. Eder, P. (2015). *Reformy Jozyfa II v Avstrijs'kij imperii ta ikhnie poshyrennia u Halychyni (1780–1790 rr.)*. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Serii iurydychna*, 131.
16. Tokarz, W. (1909). *Galicia w początkach ery Jozefinskiej w świetle ankiety urzędowej z roku 1783*. Kraków: Akademia Umiejętności, 347.
17. Krasnowolski, B. (2008). *Urbanistyczno-architektoniczne przekształcenia miast małopolskich od doby lokacyjnej po współczesność jako wyraz przeobrażeń funkcjonalnych*. *Kultura i Polityka: zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie*, 4, 19.
18. TsDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 641 (Patent imperatrytsi Marii Terezii pro sotsial'no-pravovij status ievrejs'koho naselennia Halychyny vid 17.07.1776 r.), ark. 7–9. (95 ark.)
19. Tokarz, W. (1909). *Galicia w początkach ery Jozefinskiej w świetle ankiety urzędowej z roku 1783*. Kraków: Akademia Umiejętności, 340.
20. Bojko, I. J. (2018). *Halychyna u derzhavno-pravovij systemi Avstrii ta Avstro-Uhorschyny (1772–1918)*. Lviv: LNU im. Ivana Franka, 58.
21. TsDIAUL, f. 52, op. 2, spr. 641 (Patent imperatrytsi Marii Terezii pro sotsial'no-pravovij status ievrejs'koho naselennia Halychyny vid 17.07.1776 r.), ark. 7–9. (95 ark.)
22. Tokarz, W. (1909). *Galicia w początkach ery Jozefinskiej w świetle ankiety urzędowej z roku 1783*. Kraków: Akademia Umiejętności, 340.
23. Bojko, I. J. (2018). *Halychyna u derzhavno-pravovij systemi Avstrii ta Avstro-Uhorschyny (1772–1918)*. Lviv: LNU im. Ivana Franka, 58.
24. TsDIAUL, f. 146, op. 79, Spr. 210, ark. 2.
25. Prokopovych, M. (2009). *Habsburg Lemberg. Architecture, Public Space, and Politics in the Galician Capital, 1772–1914*. West Lafayette: Purdue University Press, 26.
26. Prokopovych, M. (2009). *Habsburg Lemberg. Architecture, Public Space, and Politics in the Galician Capital, 1772–1914*. West Lafayette: Purdue University Press, 26.
27. Prokopovych, M. (2009). *Habsburg Lemberg. Architecture, Public Space, and Politics in the Galician Capital, 1772–1914*. West Lafayette: Purdue University Press, 28.
28. Krasnowolski B. (2008). *Urbanistyczno-architektoniczne przekształcenia miast małopolskich od doby lokacyjnej po współczesność jako wyraz przeobrażeń funkcjonalnych*. *Kultura i Polityka: zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie*, 4, 21.
29. Krasnowolski, B. (2008). *Urbanistyczno-architektoniczne przekształcenia miast małopolskich od doby lokacyjnej po współczesność jako wyraz przeobrażeń funkcjonalnych*. *Kultura i Polityka: zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie*, 4, 22–23.
30. Krawczak, C. (1975). *Prawo budowlane na ziemiach polskich od połowy XVIII wieku do 1939 roku*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 163.
31. Krawczak, C. (1975). *Prawo budowlane na ziemiach polskich od połowy XVIII wieku do 1939 roku*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 156.

**THE INFLUENCE OF ECONOMIC FACTORS
ON THE FORMATION OF AUSTRIAN POLICY IN THE FIELD
OF URBAN DEVELOPMENT IN GALICIA
(SECOND HALF OF THE 18TH CENTURY)**

Ostap Tarasovich

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: tarasolka@ukr.net
ORCID ID: 0009-0008-2531-8791*

The article describes the influence of economic factors on the formation of Austrian policy in the field of urban development in Galicia (second half of the 18th century). It is noted that the Austrian authorities paid considerable attention to urban planning activities in the annexed Ukrainian lands, as they considered the cities as potential industrial centers of the country (following the Prussian or British model). However, at the beginning of the establishment of its power in Galicia, some problems arose. The Austrian authorities considered the formation of city estimates to be one of the issues, because there was not enough money either for sanitation measures (for example, cleaning cities from garbage), or even more so for larger construction projects. Military expenditures limited the support and stimulation of urban development. It was not even possible to protect the city from floods with municipal funds (Halych, Zhydachiv). At that time, city revenues were formed thanks to: 1) propination; 2) lease of municipal land; 3) equity capital; 4) market and bridge fees, etc. Special attention of the Austrian authorities was drawn to the issue of propination rights in royal cities. Official Vienna was inclined to restore this right not only in private, but also in royal cities. The fact that individual elders usurped the right of propination was considered a violation due to illegal ordinances and throughout the first half of the 19th century, so the government normalized this issue. When the representatives of the county authorities were required to document the existence of the right of propination, it often turned out that they did not have any confirmation. The cities of Sambir, Drohobych, and Stryi started lawsuits with the treasury and the elders for the return of the propination right and won. In the vision of Austrian officials, the city's breweries and distilleries were to significantly replenish the budget. Emperor Joseph II was much more moderate in this regard, believing that depriving small owners of the right to propinate would negatively affect the state of the treasury.

It is established that reforming the city administration was not in the first place, as other political and social issues that needed attention were urgent. The realities of the local context are also taken into account. Architecture and urban planning did not play a decisive role in the new government's agenda. At the first stage of their influence on urban relations, the Austrian authorities tried to implement a policy of special instructions and warnings. In order to encourage the population to build new houses or repair dilapidated ones, on November 19, 1774, the Austrian government announced a ten-year exemption from taxes on new or rebuilt houses, which had a positive effect on urban development, particularly in Galicia.

Keywords: state policy, urban development activity, urban planning, Austrian Empire, Galicia.

*Стаття: надійшла до редакції 09.10.2023
прийнята до друку 21.11.2023*